

34) G. Keizer, *De Afscheiding van 1834*, Kampen 1934, blz. 7.

35) Er kleven aan het gebruik van dit boek twee bezwaren: 1. Zoals gezegd (noot 21) is het register pas later (eind 1841) aangelegd door ds. S.O. Los, zodat er onjuistheden in kunnen staan, en voor de beginjaren allerlei belangrijke data ontbreken; 2. De aanmerkingen in het register, waaruit we de gemeente moeten leren kennen, vermelden uiteraard alleen de bijzondere gevallen, positief dan wel negatief. Een 'gewoon' kerklid verdient geen 'aanmerkingen' in het Lidmatenregister, of het moest zijn wegens huwelijk of overlijden.

36) Lidmatenregister, blz. 1.

37) Ibidem, blz. 7.

38) Ibidem, blz. 9.

39) Smits, deel III, blz. 241-242.

40) Uitgegane missiven 1837, nr. 1159.

41) J. Verhage Jr., *De Geschiedenis der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland*, Amsterdam 1881, blz. 484.

42) Van Harten.

43) Missive van B. en W. aan de Gouverneur van Zuid-Holland d.d. 16 oktober 1837, in: *Uitgegane missiven 1837*, nr. 1140.

Rapport van de Directeur van politie aan de Gouverneur d.d. 16 oktober 1837.

Missive van de Directeur van politie aan B. en W. d.d. 20 oktober 1837, in: *Ingekomen missiven 1837*, nr. 2200.

44) Zie noot 43.

45) Namelijk bij het verzoek van de Afscheidenen een eigen kerkgebouw te mogen neerzetten. Over de vraag of de houding van het stadsbestuur tegenover dergelijke groepen in het algemeen zo tolerant is, kan ik, gezien de beperktheid van dit onderzoek, niet oordelen.

46) In een request dat op naam stond van Gerrit van Akkeren vroegen de Afscheidenen toestemming aan de koning om ook in Rotterdam een zelfstandige gemeente te mogen vormen. De letterlijke tekst heb ik niet kunnen vinden, zodat ook de exacte datum mij onbekend is. Waarschijnlijk was het ongeveer april 1839.

47) *Uitgegane missiven 1839*, nr. 690.

48) L.H. Mulder, *De Revolte der fijnen*, Groningen 1973.

49) In de bibliotheek van het Gemeentearchief Rotterdam voor de beschreven periode aanwezig uit 1834, 1835 en 1841.

50) Archief Hervormde Gemeente Rotterdam, inv. nr. 284.

51) Mulder, blz. 283.

52) In de bibliotheek van het Gemeentearchief Rotterdam bevindt zich een staat van de bevolking, verdeeld over de wijken, op 1 januari 1840.

53) *Rotterdam in zijne belangrijkste gezichten*, Gouda z.j.

54) Ibidem.

55) Voor de herkomst van de volgende gegevens zie noot 52.

56) *Physiologie van Rotterdam door twee Rotterdammers*, 's-Gravenhage 1844.

57) A. Hallema, *Rotterdam anno 1830 (III)*, in: *In weer en wind*, 12de jrg. nr. 6.

58) J.B. Ratté, *In 100 jaar is er heel wat veranderd!*, in: *Voorwaarts* 5 jan. 1940.